

ANNONS

Ny våg i Norra Sverige

NORRA SVERIGE BUBBLAR AV KREATIVITET OCH FRAMÅTANDA. DEN NYBILDADE ORGANISATIONEN ARCTIC DESIGN CENTER VILL VARA EN DESIGNDRIVEN KRAFT I DEN GRÖNA OMSTÄLLNINGEN, KIRUNA SATSAR PÅ ATT BLI EUROPEISK KULTURHUVUDSTAD ÅR 2029 OCH I BODEN VISAR KONSTHALLEN HAVREMAGASINET DEN SENASTE SAMTIDSKONSTEN.

I SKELLEFTEÅ ÄR DET KONSTNÄRLIGA ENPROCENSTMÅLET VÄGLEDANDE VID ALL NYBYGGNATION, OCH I LULEÅ ARBETAR TEXTILKONSTNÄREN IDA ISAK WESTERBERG MED NATURMATERIAL SOM DEN GRÄVT NER I MYREN NÄRA BARNDOMSHEMMET.

PÅ DE FÖLJANDE SIDORNA PRESENTERAR FORM I SAMARBETE MED REGIONERNA NÅGRA AV NYCKELAKTÖRERNA I DEN GRÖNA OCH KREATIVA OMSTÄLLNINGEN I NORRA SVERIGE.

Text: CAROLINA SÖDERHOLM

Arctic Design Center

DEN NYBILDADE ORGANISATIONEN ARCTIC DESIGN CENTER VERKAR FÖR ATT NORRA SVERIGE SKA VARA EN DRIVANDE KRAFT I DEN GRÖNA OMSTÄLLNINGEN – MED DESIGN SOM VERKTYG. ”VI HAR STARKA TRADITIONER KRING BERÄTTANDETS OCH HANTVERKETS BETYDELSE I NORR”, SÄGER PROJEKTLEDAREN CAROLA FALLGREN.

Arctic Design Center är en ny mötesplats för att driva frågor inom arkitektur, design och konst samt en nod för politiken för gestaltad livsmiljö i norra Sverige. I december 2022 beslutade strukturfondspartnerskapet Övre Norrland att bevilja ett treårigt EU-stöd till projektet. Centret planerar att ha sin bas i Skellefteå med en verksamhet kring utställningar, workshops och föreläsningar runt om i regionerna. Nu finns personalen på plats, både i Luleå och Skellefteå.

– För Arctic Design Center är det viktigt att arbeta för att norra Sverige ska vara en levande och cirkulär plats. Det innebär bland annat att arbeta för jämlik och jämställd inkludering, förstå behov och få in fler perspektiv och röster i samhällsombildningen. Detta vill vi göra tillsammans med andra i offentlig sektor, näringsliv, föreningar och andra intressenter. Vi är många nu som vill arbeta åt samma håll, och det känns bra, säger Carola Fallgren, senior projektledare för Arctic Design Center.

I arbetat med att utveckla centret lyfter

hon fram Form/Design Center i Malmö som föregångare i syd.

– Vi har en väldigt god dialog. För oss utgör de en förebild både som producenter av relevant innehåll och nod för politiken för gestaltad livsmiljö i söder, men även som ett suveränt besöksmål som bidrar till besöksnäringen.

Carola Fallgren berättar att ADC är ett samverkansprojekt där projektägare är Region Västerbotten med samverkansparterna Region Norrbotten, Skellefteå kommun och SVID (Stiftelsen Svensk Industridesign). Förutom Carola Fallgren finns Viktoria Wistemar på plats i Skellefteå, i Luleå finns Carolina Lundmark-Weinz, samt en medarbetare från SVID, Maria Bergmark.

– Kompetensområden som arkitektur,

design, konst och kultur, som var för sig är starka, har tillsammans en otrolig förmåga att arbeta med frågor inom utveckling och hållbarhet, säger Jonas Olsson, vd för SVID.

Han knyter an till hur EU-kommissionens ordförande Ursula von der Leyen lyfter fram just dessa områden som kunskapsmotorer för omställningen till det nya gröna Europa genom satsningen New European Bauhaus. I likhet med Carola Fallgren ser han Arctic Design Center som en testbädd för frågor inom samhällsutvecklingen, som kan omsätta den senaste utvecklingen inom designfältet till handfasta processer och projekt.

– Det är genom design som utvecklingskraft vi kan få till inkluderande processer med fler perspektiv. Vi tror på kraften i

Delar av projektgruppen. Viktoria Wistemar, Carola Fallgren och Maria Bergmark. Foto: Jonas Westling.

Carolina Lundmark Weinz är projektledare på region Norrbotten.

processbaserad förändring där dialog och prototypande är viktiga komponenter. Design är inte bara en slutprodukt av en sak, utan en process som leder fram till utveckling av allt från tjänster till hela samhället, säger Jonas Olsson.

Som ett led i de större regionala planerna att arbeta med innovation, förnyelse och vara en föregångare i den gröna omställningen vill Arctic Design Center utveckla innovativa arbetssätt genom ett så kallat framsynsresidens under 2024. Ambitionen är att genom framsyn och spekulativa designprocesser ta sig an plats specifika utmaningar. På så sätt kan man få ny kunskap och nya metoder som sedan kan skalas upp till regionerna och kommunerna, både inom offentlig sektor och som bidrag till en platsbaserad hållbar näringslivsutveckling.

– Det är olika utmaningar som finns på de olika platserna. Vi kan inte se boende i regionerna i norra Sverige som en homogen

grupp av människor med likartade levnadsvillkor och förutsättningar. Vi kommer därför att arbeta platsinriktat samt välja ut en del pilotfall att börja med, säger Carola Fallgren.

För Arctic Design Center, som vilar på en demokratisk värdegrund, är tillgänglighet och identiteter kopplade till genus, urfolk och minoriteter en integrerad del i verksamheten som ska byggas. Här har inte minst storytelling och konsthantverket en viktig roll, hur kunskap om tekniker och berättande färdas över generationer och bidrar till identitetsskapande. Mötesplatsen vill även lyfta cirkulär design, hur man arbetar med lokala råvaror och tillverkning. Det är perspektiv som finns inbäddade både i den samiska kulturen och nord-svensk kultur i stort.

– För att göra oss mer hållbara, robusta och konkurrenskraftiga så måste vi omorganisera vår industri, näringsliv och sam-

Medfinansieras av
Europeiska unionen

hälle i stort. Arbeta mer cirkulärt i stället för linjärt. När man tittar på materialflöden, produktionssätt och logistikkedjor så är allt detta en designuppgift, säger Jonas Olsson.

Carola Fallgren betonar vikten av att lyfta fram goda exempel på den arkitektur, design, konst och konsthantverk som finns i Norrbotten och Västerbotten, liksom regionernas rika slöjdekultur och historiska kulturarv.

– Vi har starka traditioner kring berättandets och hantverkets betydelse i norr. Det finns en lång historia av att arbeta med utgångspunkt kring människans relation till naturen. Naturen är väldigt närvarande här för hur man tänker och på så vis en naturlig ingång till hållbarhet. Här finns en autenticitet som efterfrågas starkt i dag. Kan vi genom ökad synlighet och samverkan med yrkesverksamma vara ett led i att skapa rätt förutsättningar för företag och nya entreprenörer, så kan vi även skapa kapacitet i ett större sammanhang, tillägger hon.

Men det handlar även om att belysa och förstärka den kompetens och kunskap som finns i regionerna, inom allt från kulturarv till modedesign och rymdforskning. Som oberoende nationell forskningsstiftelse har SVID i uppgift att stimulera designforskningens excellens och koppla ihop den med sammanhang där den gör nytta. Genom SVID, och andra viktiga aktörer, vill Arctic Design Center se till att offentlig sektor

och näringsliv tar del av de senaste forskningsrönen inte bara som teoretiskt gods utan i sin bästa praktiska form.

– Arctic Design Center siktar på att bli en nod i ett nationellt nätverk av forskare, raktörer, som kan hämta och sprida kunskap nationellt och internationellt. Tillammans med en mängd andra aktörer kan vi komma in och testa och laborera kring hur man kan arbeta med grön omställning och social hållbarhet i Norrbotten och Västerbotten. Vi vill hjälpa till att sänka tröskeln för att få fler aktörer att våga vara innovativa, säger Jonas Olsson.

Norrbottens och Västerbottens utbyggnad, med stora satsningar för omställning till en fossilfri industri och gruvnäring, förväntas innebära upp emot 50 000 nya arbetstillfällen och därmed en kraftigt växande befolkning.

Mot bakgrund av att bygg- och fastighetssektorn står för runt 40 procent av världens växthusgasutsläpp pekar Arctic Design Center på behovet av ett holistiskt perspektiv. Genom att arbeta med ett livscykelperspektiv och förändrade metoder, bland annat genom att designprocessen involveras i tidiga skeden av samhällsplanering och byggprocess, kan dessa utsläppssiffror påverkas.

– Här kan forskningen komma många till godo i ett sammanhang där den gröna omställningen ställs på sin spets genom den oerhörda utveckling som nu sker i regionerna, säger Jonas Olsson.

För att åstadkomma detta vill Arctic Design Center arbeta på tvärs genom systemen, över gränser mellan aktörer, verksamheter och avdelningar.

– I etableringsfasen kommer Arctic Design Center att arbeta med en del pilotprojekt. För att lyckas genomföra nya idéer måste man ha modet att testa, misslyckas, vara öppen och ödmjuk. Där blir det viktigt att beskriva det värde, effekt och genomslag som vi uppnår, och visa det lärande som skapas genom designprocesser. Det blir erfarenheter som andra regioner och

Jonas Olsson, vd på SVID.

kommuner kan ta del av, samtidigt som vi lär av andra, menar Carola Fallgren.

– Med den expansion som norra Sverige står inför, är det desto väsentligare att vi får med de kvaliteter och värden som skapar goda förutsättningar för att människor ska trivas och bo här. Att få till en hållbarare vardag och tänka rätt från början blir en ekonomisk vinst på sikt där utvecklingen som sker i norr kan gynna hela landet, säger Jonas Olsson.

Liksom Carola Fallgren understryker Jonas Olsson behovet av att både tänka brett och nytt inför den snabba och omfattande utbyggnad som pågår i regionerna.

Expansionen som sker måste vara värdebaserad, där människans, naturens och planetens behov sätts i centrum.

– Någon sa att det är som att måla om planet medan det flyger. Det går väldigt fort och det är lätt att göra fel men man måste våga prova nya sätt att arbeta, gestalta och framför allt formulera det nya samhälle som växer fram, säger Jonas Olsson. ■

Arctic Design Center är ett treårigt projekt finansierat av EU. Projektägare är Region Västerbotten, samverkanspartner är Region Norrbotten, SVID och Skellefteå kommun.

Text: JENNY DAMBERG

Kiruna satsar på kulturen

KIRUNA RIVER, RITAR OM OCH BYGGER NYTT. SOM KANDIDAT TILL EUROPEISK KULTURHUVUDSTAD ÅR 2029 TRYCKER KOMMUNEN PÅ KULTURENS UNIKA MÖJLIGHET ATT SKAPA SAMMANHANG OCH TILLHÖRIGHET MITT UPPE I DEN STÖRSTA STADSFLYTEN I MODERN TID.

Kiruna är Sveriges till ytan största kommun. Befolkningsmässigt är man mindre. Kiruna kommun har som mål att bli 25 000 invånare till år 2030. Behovet är tydligt; i dagsläget finns omkring tusen lediga jobb i kommunen.

Ett levande kulturliv är en nyckelfaktor för att locka inflyttare. Att belysa kulturens roll i den pågående stadsomvandlingen är ett viktigt motiv bakom Kirunas kandidatur till europeisk kulturhuvudstad år 2029.

– Det arbete vi gör i Kiruna för att förvalta våra kulturmiljöer handlar inte bara om byggnader utan om människors känslor, minnen och berättelser, säger Clara Nyström, kommunantikvarie i Kiruna.

Kiruna flyttas eftersom gruvan tar ny mark i anspråk. Malmkroppen sträcker sig in under staden, i dess tidigare mitt. Den nya bebyggelsen har förlagts österut, vilket ger en långsmal stad med delvis ny silhuett.

– På det stora hela är det en hel skyline som har försvunnit. Så som det såg ut för bara tre år sedan, så ser det inte ut i dag. Vi har pratat om att vi ska flytta staden sedan 2004, men nu händer det verkligen, berättar Sofia Lagerlöf Määttä, kulturstrateg i Kiruna kommun.

Till det som har försvunnit hör det kulturminnesmärkta stadshuset och Ralph Erskines intensivt kolorerade höghus i kvarteret Ort drivaren. Annat byter plats.

Foto: Johan Yttralo.

Snart är det hjul igen – flyttasset går.

De tre landmärkena pekar in mot nya centrum och utgör också ett slags ”skyltfönster för kultur”, säger Sofia Lagerlöf Määttä. I stadshuset Kristallen finns delar av kommunens konstsamling upphängda och huset inrymmer också Konstmuseet i Norr (Norrbottens länskonstmuseum).

Vid sidan av upplevelsekulturen finns den lika unika och värdefulla levnadskulturen, säger Emma Jonsson. Kunskap som formats av platsens särskilda förutsättningar.

41 byggnader har eller ska flyttas och inorporeras i den nya stadsbilden.

– Vi vill ge de byggnader och kulturmiljöer vi flyttar både en bra placering och ett bra innehåll. Samtidigt hoppas jag att det vi bygger nu kan spegla sin tid på samma sätt som de äldre byggnaderna speglar sin. Om 30-40 år hoppas jag att man ser sig om här och säger ”det här var typiskt 2020-tal”, säger Clara Nyström.

Det nya centrumet har fått en koncentrerad gågata och flera butikskluster inomhus, skyddade från den ibland hårda vinterkylan. Det har genererat ett myller som tidigare saknats, berättar Emma Jonsson, tillväxtstrateg i Kiruna kommun. I bottenplan ligger affärsverksamheter, ovan dem bostäder. Det ger liv och rörelse i centrum, även utanför butikernas öppettider.

Läget ovanför polcirkeln påverkar stads-

bilden. PO Hallmans stadsplan för Kiruna från år 1900 var den första terräng- och klimatanpassade stadsplanen i Sverige, faktorer även White arkitekter tagit fasta på i den nya stadsplanen.

Att gestalta stadsmiljön utifrån de material som står till buds är en stark vilja.

– Vi kan få en hel del snö. Snö och is finns stora delar av året. Hur kan vi använda det för att skapa lek miljöer och konst? Genom vår kandidatur vill vi bland annat stärka den snöfestival vi redan har. Vi vill även jobba med midnattssolen som ett element i sig och skapa platser som gör det möjligt att uppleva norrsken även i stadsmiljö, säger Emma Jonsson.

Innan Kiruna gamla stadshus revs monterades det klocktorn som prytt dess tak ner. Det står nu invid det nya stadshuset Kristallen och Aurora kultur & kongress.

– Hur tjock behöver isen vara för att åka skridskor? Varför skottar man snö mot husgrunden för att isolera? Vilka stigar är bra på hösten, vilka är bra på våren? Det vill vi också förmedla.

När Kiruna blev stad för drygt hundra år sedan var det utifrån LKAB-disponenten Hjalmar Lundbohms vision om ”världens bästa stad”. Gruvan var grunden men samhället skulle också ge invånarna förutsättningar att växa.

– Kiruna har varit boplatser länge, men när Kiruna blev stad för drygt hundra år sedan var det med en tydlig vision av att det måste finnas både ett starkt arbetsliv, ett starkt kulturliv och ett starkt föreningsliv. Det är värden vi fortsatt vill arbeta med, säger Emma Jonsson.

– När vi både river, bygger nytt och flyttar måste vi göra staden till vår igen. I det

TREDJE GÅNGEN GILLT FÖR SVERIGE

Varje år utser EU två städer till kulturhuvudstäder, ett initiativ som startade 1985. Städerna får möjlighet att både visa upp och utveckla sitt kulturliv inom projektet. För Sverige har Stockholm 1998 och Umeå 2014 haft titeln Europeisk kulturhuvudstad. 2029 står det mellan Kiruna och Uppsala, samt en stad i Polen. Vinnande städer meddelas i september 2024.

Kirunas nya stadskärna.

arbetet är kulturen central, säger Sofia Lagerlöf Määttä.

– Vi har alltid behövt hjälpas åt för att kunna bo och leva här. Kiruna är en gruvstad med en relativt kort historia då det i kommunen levte människor i tusentals år. Det finns många berättelser, kulturer och historia att förvalta och synliggöra, inte bara kring gruvan utan för oss alla som funnits här, lever här nu och förhoppningsvis kommer leva här i framtiden, säger Sofia Lagerlöf Määttä.

En utnämning till europeisk kulturhuvudstad är förknippad med internationell

uppmärksamhet. Genom den pågående stadsomvandlingen har Kiruna redan fått världens ögon på sig. Studiebesök är vanliga och vid en arkitektutbildning i Turin ställs studenterna inför utmaningar hämtade från verklighetens Kiruna i ett specialformat datorspel.

– Stadsomvandlingsprocessen har öppnat upp för intressanta samverkansmöjligheter. Det har gett oss chansen att lyfta Kiruna och att få extern input inom områden där vi inte själva räcker till, säger Sofia Lagerlöf Määttä.

Kommunen lyfter i sin ansökan fram den

Sofia Lagerlöf Määttä och Emma Jonsson.

centrala positionen har för många av vår tids stora frågor, exempelvis omställningen till fossilfri produktion som pågår inom industrin. I kommunen finns flera riksintressen som ska samsas på samma arena: Gruvnäring, rennäring och kulturmiljöer.

– Det är i vissa fall komplicerat, vilket är något vi vill arbeta med och belysa under kulturhuvudstadsprojektet. Precis som vi vill belysa de klimatförändringar som gör sig högst påtagliga här i det arktiska rummet Kiruna befinner sig i, säger Sofia Lagerlöf-Määttä.

Kandidaturen ser kommunen som en del av en långsiktig strategi för kulturell utveckling och ett attraktivt, levande samhälle.

Hållbarhet och samarbete är ledord i ansökan.

Beslut om vilka som blir 2029 års europeiska kulturhuvudstäder meddelas hösten 2024. Falla valet på Kiruna kommer man inte att vila på lagrarna.

– Vi börjar i så fall 2025 och trappar upp till 2029, som blir peakåret, säger Sofia Lagerlöf Määttä. ■

Magasin för konst

Text: PONTUS DAHLMAN

I BODEN LIGGER EN AV SVERIGES TILL YTAN STÖRSTA KONSTHALLAR. DET FÖRE DETTA HAVREMAGASINET FRÅN 1900-TALETS BÖRJAN BYGGDES FÖR MILITÄREN, MEN ÄR NUMERA EN VIKTIG KNUTPUNKT I REGIONENS KONSTLIV.

Från performanceverket City Horses av Helena Byström och Anna Källblad.

Boden, Sverige, år 1913. Nordväst om den vindlande Luleälven står en gigantisk byggnad med en nyklassicistiskt stram fasad klar att tas i bruk. Huset är Bodens största och dess uppgift att förvara spannmål åt stadens omfattande militära verksamhet. Arkitekten Erik Josephson har ritat pampiga bankpalats och förbluffande snygga kraftverksbyggnader. Men frågan är om han kunnat drömma om vad hans mastodontbyggnad i Boden förvandlats till i dag: En av Sveriges till ytan allra största konsthallar. En vida omtalad kulturinstitution med namnet Havremagasinet, som sedan invigningen 2010 visar svensk och internationell samtidskonst.

Mariangela Mendez Prencke är konsthallens chef:

– Hos oss kan människor mötas och ta del av utställningar som inspirerar till reflektioner och diskussioner. Om hur vi lever i dag, om händelser och konflikter i vår omvärld.

Hon berättar om aktiviteterna för barn och vuxna, där man kan fördjupa sig i konstens sätt att se på världen, läsa av det flimrande bildflödet omkring oss. Eller helt enkelt skapa konst själv. Publiken som besöker huset där spannmålsdammet en gång yrde "är alltifrån barnfamiljer till en lojal grupp vuxna som dyker upp på våra vernissager och programkvällar".

– Också turister hittar hit, och konstintresserade från andra delar av landet, och världen. Vi är en viktig del av konstvärlden. Flera av konstnärerna som vi har visat har varit här och sedan fått ställa ut till exempel på konstbiennalen i Venedig. Sådant är vi stolta över!

Gustav Hamlund arbetar som samhällsbyggnadsstrateg i Bodens kommun. Han delar konsthallschefens syn på Havremagasinet betydelse för staden.

Från Kristina Müntzings utställning Aliasing. Foto: Marcel Köppe.

Corona-samlingen. Foto: Marcel Köppe.

– En så stor och aktiv konsthall som Havremagasinet bidrar verkligen till Bodens attraktivitet. Kulturen är en stor del i känslan av att leva ett rikt liv, och då gäller det också för att samhälle att ha ett brett och varierat kulturutbud, och det är här som en institution som Havremagasinet blir så viktig. Den som vill se samtidskonst behöver kort sagt inte köpa flygbiljett till Barcelona.

Och så är det själva byggnaden, och vad den betyder för hur konsten tas emot av besökaren. Havremagasinet totala inre yta är 3 600 kvadratmeter. Tvåhundraåttioåtta träpelare håller uppe de sex våningsplanen. Efter att det tjänat ut sin roll stod magasinet tomt, och en viss del av den avancerade inre cirkulationsmekaniken för att hålla spannmålet torrt finns ännu kvar. På ett av våningsplanen presenteras också husets historia.

Gustav Hamlund, som även är utbildad arkitekt, menar att den hisnande förvandlingen i funktionen har ett värde i sig.

– Det är väldigt roligt att se hur något som byggdes med ett så otroligt specifikt

ändamål har fyllts med något helt annat. Det blir så pedagogiskt på så många sätt.

Han förklarar:

– Det handlar dels om detta att besökaren som kommer dit, och kanske inte känner till Bodens historia, får en vink om hur militärhistorien har påverkat Boden, och blivit en så stor del av vår identitet.

– Sedan är det detta: Om ett havremagasin kan bli en konsthall, varför kan då inte en bunker bli en... bastu? Det jag menar är att detta är ett väldigt talande exempel på hur man kan återbruka tidigare militära byggnader, och ge dem en civil funktion i samhället.

Som två andra exempel på detta i Boden nämner han stadens försvarsmuseum och det buddhistiska templet som båda återfinns inom ett tidigare regementsområde, som numera är ett statligt byggnadsminne.

– Att återbruka militärt är någonting som pågått här sedan slutet av 90-talet. Det finns någonting väldigt fint i det, för att inte nämna resurssmart!

Men hur är det då att ställa ut samtidskonst i en byggnad ämnad för något full-

komligt annorlunda? Konsthallschefen Mariangela Mendez Prencke säger att huset med dess pelarkonstruktion och stora öppna våningsplan kan "vara en utmaning" när konsten ska hängas och ställas på plats. Och att byggnaden blir "en befintlig struktur vi måste utgå ifrån".

Arkitektoniskt befinner sig konsthallen alltså ljusår från de på många sätt praktiska "vanliga vita kuberna", som annars präglar konstvärlden. Men att bedriva verksamhet i en historisk byggnad som denna, säger Mariangela Mendez Prencke, har å andra sidan en stor fördel i att den "berikar besökarens upplevelse på plats".

– Det är ett stort fint hus som har en väldigt varm arkitektur, som med sina träpelare väcker en nyfikenhet för husets historia. Man får en rikare upplevelse när man gör den långa vandringen genom våningsplanen. Huset och detta att vi befinner oss i ett militärt område har präglat hela sättet vi arbetar på, och satt avtryck i vår profil.

Boden har den senaste tiden ofta syns ofta i medierna på grund av den väldiga

Havremagasinet ritades av arkitekten Erik Josephson och stod färdigt 1913. Foto: Marcel Köppe.

satsningen som staden står inför: Den nya sorts ståltillverkning som ska dras i gång av företaget H2 Green Steel, och som är del av den "industriella gröna omställningen". Det talas om "10 000 nya direkta och indirekta jobb". Man räknar alltså med många nya invånare och frågan är: Vilken blir Havremagasinet, och kulturens roll i stort, för detta framtida Boden?

– Vi kommer att fortsätta att spela en

viktig roll, och bidra till att Boden blir en stad med variation, inte alla nöjer sig med gå på hockey! säger Mariangela Mendez Prencke. Inget fel alls att se på sport, men vi är jätteviktiga för konstintresset och att vi finns betyder att bodensarna har flera olika aktiviteter att engagera sig i.

– Och vi kommer att fortsätta med våra utställningar där vi engagerar medborgarna, också i frågor just om framtiden:

Vad behövs för att fler ska vilja flytta hit, vad är det som gör att man känner sig hemma?

Gustav Hamlund säger i sin tur att han hoppas att kulturen i det framtida Boden "ges möjligheter att frodas, både vad gäller utövande och konsumerande".

– Jag skulle till exempel vilja se mer konst i det offentliga rummet. Havremagasinet arbetar inte bara inom husets väggar utan låter också konsten ta plats ute i samhället, utställningar och happenings, mer av sådant kan berika kultur- och samhällslivet här.

Han berättar om ett evenemang av just den sorten, där Havremagasinet var lokal medarrangör: Helena Byström och Anna Källblads vandrande dansföreställning *City Horses*, där dansare vindlade genom Bodens centrum, i en föreställning som också genomfördes på flera ställen ute i Europa. Och påpekar att staden därmed hamnade i ett "mycket fint sällskap": Boden, Berlin, Barcelona... ■

Text: IDA SÄLL

Hemma på myren

EN SKOG, ETT HUS, EN MYR. DET ÄR GRUNDEN FÖR IDA ISAK WESTERBERGS ARBETE. I NATUREN RUNT KNUTEN FINNS BÅDE RÅMATERIAL OCH DJUPA PERSONLIGA RÖTTER: "JAG GÅR OMKRING OCH SER VAD MYREN VILL MIG. IBLAND GRÄVER JAG NED SAKER SOM JAG VÄVT DÄR, OCH SER HUR DE FÖRÄNDRAS."

– Norrbottens landskap spelar en stor roll i mitt konstnärskap. Det är med och skapar mina vävar, på flera sätt.

Ida Isak, vars efternamn är Westerberg och pronomen den, bodde länge i Stockholm. Men efter elva år fanns ingen annan återvändo, än den till uppväxtens Norrbotten.

– Jag ville alltid upp, och det var som att jag ändå alltid pratade om Norrbotten. Det är väl bättre att leva här än att bara prata om det, tänkte jag.

En låg höstsol letar sig in i gårdshuset i Luleå, som för tillfället fungerar som bostad och ateljé. Vävstolen är en Öxabäck, en sådan som ibland kallas för "vävstolar-nas Rolls-Royce". Det var på utbildningen Handarbetets Vänner som Ida Isak Wes-

terberg övergav den lilla broderinålen för den stora vävstolen.

Fanns det en lättnad i det, att få jobba med större uttryck?

– Nej, men jag fick en känsla av sensation när jag förstod hur ett så stort åbäke fungerar.

Från Luleå är det 16 mil till Tornedalen, där Ida Isak Westerbergs släkt har sina rötter, äger en skog och ett hus. Där finns också den myr som sedan pandemin fungerat som en konstnärlig samarbetspartner.

– När jag är där jobbar jag ofta rent fysiskt på myren. Jag har förlagt stora delar av min praktik dit.

Hur då?

– Jag går omkring och ser vad myren vill mig. Ibland gräver jag ned saker som jag

vävt där, och ser hur de förändras. Och så samlar jag in växter, färger.

Den blöta, kuperade myren med sina tuvor och sänkor är ett vanligt inslag i den norrbottniska naturen, berättar Ida Isak, som genomgående arbetar med naturmaterial som ull och lin.

– Tuvorna är mjuka och det kan vara svårt att hålla balansen när man går. Det är en utmanande plats.

I närheten av myren växer skvattram – en ljungväxt i släktet rhododendron som blommar med en karakteristisk, skarp doft.

– Den lukten är som en smocka om man kommer nära. Jag använder skvattram att färga med, och ibland har jag provat att väva in den.

Torven på myren kan skapa mönster i den våta väven.

– Någon gång har jag lagt textil i en vattenspöl på våren, när det är som mest mättnad av vatten i myren. Då formas väven av vatten på ett sätt som jag aldrig hade kunnat styra själv. När jag gräver ned saker i myren kan också torven skapa mönster i väven.

Från oktober till mitten av maj är marken frusen, och myren sluter sig för besökare.

– Det är en kort säsong, men på vintrarna hinner jag planera för nästa sommar. Myren ger mig nya uppdrag varje år.

För Ida Isak Westerberg hör arbetet på myren samman med frågor om ursprung, plats och klimatfrågor. Därtill, menar den, kan myrmarken sätta något ur spel, rent hantverksmässigt:

– Inom hantverk finns det ofta en tydlig bild av vad som är rätt och fel. Att det ska vara perfekta avslut, till exempel. Och det är klart att det är viktigt att de här kunskaperna finns och förs vidare, annars skulle ju inte en väv hålla ihop.

Men, rent estetiskt finns det däremot en poäng i att släppa på den egna kontrollen:

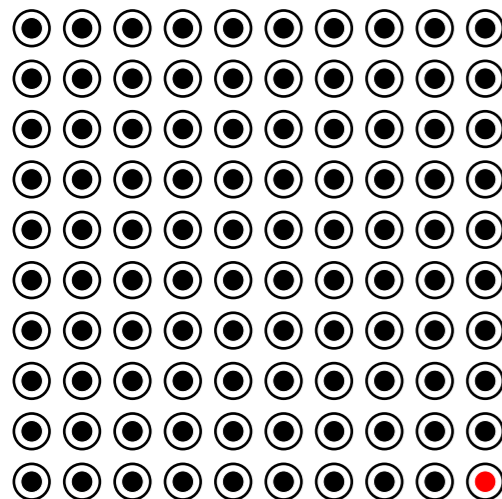
På myren kan Ida Isak Westerberg släppa kontrollen.

Vad har väven för framtid som hantverk, tror du?

– Har den funnits i flera tusen år tror jag nog den kommer finnas i ett par tusen år till. Men det kommer nog inte vara samma fokus på vävstolen.

Under det kommande året hoppas Ida Isak Westerberg på att undersöka hur fler material från myren kan ta plats i väven.

– Jag skulle vilja lära mig att gräva upp björkrötter, och se om det går att väva med dem. ■

Med konsten som mål

Text: BO MADESTRAND

OFFENTLIG KONST ÄR EN VIKTIG BESTÅNDSDEL I PROFILERINGEN AV NORRA SVERIGE. I SKELLEFTEÅ TILLÄMPAS ENPROCENSMÅLET SOM RIKTLINJE VID ALL NYBYGGNATION. PÅ SÅ VIS KAN INVÅNARNA TA DEL AV HÖGKLASSIG SAMTIDSKONST AV KONSTNÄRER SOM KLARA KRISTALOVA, FRIDA FJELLMAN OCH TINA FRAUSIN.

Redan 1937 klubbade riksdagen målet om att en procent av alla statliga nybyggnadsprojekt skulle avsättas för konstnärlig gestaltning. Det var på sätt och vis en svensk föregångare till den amerikanska satsningen WPA, där konstnärer och fotografer fick stipendier för att gestalta och dokumentera amerikanskt vardagsliv under den ekonomiska depressionen.

Även på lokal nivå tillämpas enprocentsmålet, om än med olika höga ambitioner. Enligt en undersökning brukas det av ungefär hälften av landets kommuner och regioner. Ett positivt exempel på hur det kan fungera är Skellefteå, som införde målet redan 1962.

På senare år har Skellefteå anlitat sam-

tida konstnärer som Frida Fjellman, David Svensson och Tina Frausin för att skapa verk i stadens offentliga rum – från förskolor till det Sara Kulturhus. Ett av de mest uppmärksammade projekten är Klara Kristalovas sex meter höga textila verk i kulturhuset, där hon utgått från författaren Sara Lidmans så kallade *Jernbane-svit*.

Anna-Karin Larsson är konstantendent på Skellefteå konsthall, och ansvarig för att realisera enprocentsmålet i staden. Hon har också författat en policy med övergripande riktlinjer och mål för arbetet med offentlig konst i kommunen. Hon menar att kommunens långsiktiga satsning på enprocentsmålet gjort att det har en djup politisk förankring.

– Att enprocentsprincipen tillämpas och

fortsatt är vital i Skellefteå tror jag beror på dels en lång tid av ekonomisk tillväxt och därmed ökat byggande, dels att vi har ett pågående demokratiskt samtal och en professionell diskussion om offentlig konst och konstnärlig kvalitet. Det finns en bra och insiktsfull samsyn att genom enprocentsprincipen stödja den nutida konsten och tillgängliggöra den för våra invånare. I dag handlar det inte enbart om en strävan att folkbilda utan att man ser att konsten bidrar till en högre livskvalitet i bostadsområden, i skolor och äldreboende, på gator och torg.

Hur tillämpas enprocentsregeln i dag?

– Enprocentsregeln innebär att en procent av budget vid ny- och större ombyggnad i Skellefteå kommun ska avsättas för

David Svenssons pratbubblor på Moröbacke högstadieskola. Foto: Krister Hägglund.

konstnärlig gestaltning. När byggandet uppdragits till kommunalt bolag respektive stiftelse, som hyr ut lokaler till kommunen, ska enprocentsregeln tillämpas i gemensamhetsutrymmen som samlingslokaler och utemiljöer. Beroende på vilket upphandlingsförfarande som tillämpas bjuds konstnärer in att mot arvode lämna skissförslag. Skissen ska innehålla en skalenlig

Tina Frausins verk Knypplade kaniner för Bureå förskola. Foto: Krister Hägglund.

modell eller rendering som beskriver verkets relation till platsen och arkitekturen, konstnärens idé, budget med mera. **Vad innebär den konstpolicy för kommunen som ni utarbetat?**

– Tanken med konstpolicy är att den ska fungera som ett styrdokument som tydliggör Skellefteå kommunkoncerns övergripande riktlinjer och mål för arbetet med offentlig konst. Konstpolicy ska även

ses som en rekommendation till externa byggkoncerner vid exploatering och byggprojekt inom Skellefteå kommun. Konstpolicy har precis skickats ut som remiss och har inte klubbats igenom ännu.

Berätta om några projekt från senare år.

– Det har byggts väldigt många skolor och förskolor i Skellefteå de senaste åren. Ett av gestaltningsuppdragen, Bureå förskolas utomhusmiljö, gick till konstnären Tina Frausin 2017. Frausins gestaltningar är ofta taktila och inspirationen hämtar hon från naturen och den textila traditionen. För Skellefteå hämtade hon sin inspiration från knyppningstraditionen som är en gammal hantverksteknik från tidigt 1500-tal. Verket och idén bestod i att leverera ett tiotal knypplade paneler i olika färger och motiv av kaniner som placerades mellan vanliga längder av Gunnebstaket.

– Klara Kristalova fick det större gestaltningsuppdraget för Sara Kulturhus som består av elva objekt i olika material utspridda på två väggdelar och som kan ses på nära och långt håll från två våningsplan. Kristalova inspirerades av husets användning, Sara Lidmans författarskap och sina egna intryck av Västerbotten. Ett av objekten, Kvinnan, på nästan sex meter är en textil applikation och broderi utfört av Handarbetets vänner efter skisser av Klara Kristalova.

– David Svenssons gestaltning *Messages* för Moröbacke högstadieskola har formen av en ljuskrona. Pratbubblorna symboliserar samtalet och tankarna som pågår i uppe-

Detalj av Klara Kristalovas installation i Sara Kulturhus. Foto: Krister Hägglund.

hållsrummet, i umgänget med varandra. Färgerna som rör sig runt hela färgcirkeln visar både på mångfald och olika känslolägen. Konstverket förändras beroende på hur man rör sig i rummet men också i takt med dagen och de olika årtiderna.

Vad har Sara Kulturhus inneburit för kulturen i regionen?

– Det har inneburit att det skapats ytterligare en kulturell mötesplats för alla där olika kultur och konstformer förs samman. Etableringen av ett kulturhus i Skellefteå har även bidragit till att vi kan vara en kulturell nod i norra Sverige och en del i ett större sammanhang som kan ta emot och visa större turnerande föreställningar, uppträdanden, shower och galor. Satsningen att bygga ett miljövänligt, hållbart och energieffektivt kulturhus skapar i sig en attraktion. Viljan att besöka och verka i Skellefteå tycker jag blivit större sedan vi fått mer ändamålsenliga lokaler. ■